

Sygn. akt I ACa 1035/15

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 25 maja 2016 r.

Sąd Apelacyjny w Warszawie I Wydział Cywilny w składzie:

Przewodniczący: SSA Jerzy Paszkowski

Sędziowie: SA Maciej Dobrzyński (spr.)

SA Robert Obrębski

Protokolant: Karolina Długosz

Po rozpoznaniu w dniu 13 maja 2016 r. w Warszawie

na rozprawie sprawy z powództwa J. M.

przeciwko Skarbowi Państwa reprezentowanemu przez Szefa Kancelarii Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej, Szefa Kancelarii Prezesa Rady Ministrów i Ministra Obrony Narodowej

o ochronę dóbr osobistych

na skutek apelacji powoda

od wyroku Sądu Okręgowego w Warszawie

z dnia 25 marca 2015 r., sygn. akt I C 1182/13

1. ***oddala apelację,***

2. ***zasądza od J. M. na rzecz Skarbu Państwa – Prokuraturii Generalnej Skarbu Państwa kwotę 450 zł (czterysta pięćdziesiąt złotych) tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego w postępowaniu apelacyjnym.***

SSA Maciej Dobrzyński SSA Jerzy Paszkowski SSA Robert Obrębski

I ACa 1035/15

UZASADNIENIE

Pozwem z dnia 8 października 2013 r. J. M. wniósł o zobowiązanie Skarbu Państwa reprezentowanego przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej i Prezesa Rady Ministrów do złożenia oświadczenia następującej treści:

„Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej

oraz Prezes Rady Ministrów

przepraszają

Pana J. M. za naruszenie Jego dóbr osobistych, a w szczególności czci, dobrego imienia i godności osobistej Pana J. M. poprzez opublikowanie w Dzienniku Urzędowym Rzeczypospolitej Polskiej (...) w numerze (...) z 2007 roku pod pozycją(...), w treści zamieszczonego tam „ Raportu o działaniach żołnierzy i pracowników WSI oraz wojskowych

jednostek organizacyjnych realizujących zadania w zakresie wywiadu i kontrwywiadu wojskowego przed wejściem w życie ustawy z dnia 9 lipca 2003 r. o Wojskowych Służbach Informacyjnych wykraczających poza sprawy obronności państwa i bezpieczeństwa Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej.”, nieprawdziwych i krzywdzących Go informacji a dotyczących Jego rzekomej współpracy ze służbami wywiadowczymi PRL oraz Jego rzekomej współpracy z polskimi służbami wywiadowczymi, a w szczególności rzekomej współpracy o przestępczym charakterze oraz Jego działalności publicznej i gospodarczej o rzekomo przestępczym charakterze.

Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej oraz Prezes Rady Ministrów wyrażają głębokie ubolewanie w związku z krzywdami, jakich doznał Pan J. M. i Jego Bliscy w związku z publikacją w Raporcie wszystkich tych nieprawdziwych informacji.”

Powód wniósł o zobowiązanie pozwanego do opublikowania powyższego oświadczenia w Dzienniku Urzędowym Rzeczypospolitej Polskiej (...)” oraz w Internecie na oficjalnej stronie Prezydenta RP znajdującej się pod adresem (...) pod zakładką na stronie głównej o nazwie „Oświadczenie” oraz utrzymywanie tego oświadczenia przez okres 60 miesięcy od daty publikacji. Ponadto J. M. domagał się zasądzenia od pozwanego kosztów sądowych.

W odpowiedzi na pozew z dnia 22 listopada 2013 r. strona pozwana wniosła o oddalenie powództwa w całości i zasądzenie od powoda na rzecz Skarbu Państwa kosztów procesu, a na rzecz Skarbu Państwa - Prokuraturii Generalnej Skarbu Państwa kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych.

Na rozprawie w dniu 11 marca 2015 r. Skarb Państwa uznał powództwo w zakresie, w jakim oświadczenie, którego złożenia w pozwie domagał się powód, miałyby złożyć Minister Obrony Narodowej jako organ, z którego działalnością związane jest roszczenie powoda wywodzone z faktu nieprawdziwości twierdzeń dotyczących powoda, a zawartych w Raporcie. Treść uznania była zbieżna z propozycją ugody zawartą w piśmie procesowym z dnia 19 lutego 2015 r.

Powód poparł powództwo oświadczaając, iż uznanie powództwa przez pozwanego jest w takim kształcie niedostateczne.

Wyrokiem z dnia 25 marca 2015 r. Sąd Okręgowy w Warszawie nakazał pozwanemu Skarbowi Państwa reprezentowanemu przez Ministra Obrony Narodowej usunięcie skutków naruszenia dóbr osobistych powoda J. M. poprzez złożenie publicznego oświadczenia, które pozwany Skarb Państwa reprezentowany przez Ministra Obrony Narodowej na własny koszt opublikuje w Dzienniku Urzędowym Ministra Obrony Narodowej oraz na stronie internetowej Ministerstwa Obrony Narodowej i będzie utrzymywał przez okres 60 miesięcy od daty opublikowania o treści następującej:

„Oświadczenie

Minister Obrony Narodowej przeprosza Pana J. M. za naruszenie jego dóbr osobistych, a w szczególności czci, dobrego imienia i godności osobistej poprzez opublikowanie w Dzienniku Urzędowym Rzeczypospolitej Polskiej (...)w numerze (...)z 2007 roku pod pozycją (...), w treści zamieszczonego tam „Raportu o działaniach żołnierzy i pracowników WSI oraz wojskowych jednostek organizacyjnych realizujących zadania w zakresie wywiadu i kontrwywiadu wojskowego przed wejściem w życie ustawy z dnia 09 lipca 2003 roku o Wojskowych Służbach Informacyjnych wykraczających poza sprawy obronności państwa i bezpieczeństwa Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej.”, nieprawdziwych i krzywdzących Go informacji a dotyczących Jego rzekomej współpracy ze służbami wywiadowczymi PRL oraz Jego rzekomej współpracy o przestępczym charakterze oraz Jego działalności publicznej i gospodarczej o rzekomo przestępczym charakterze.

Minister Obrony Narodowej wyraża głębokie ubolewanie w związku z krzywdami, jakich doznał Pan J. M. w związku z publikacją w Raporcie wszystkich tych nieprawdziwych informacji.” (pkt I), w pozostałym zakresie oddalił powództwo (pkt II) oraz zasądził od pozwanego Skarbu Państwa reprezentowanego przez Ministra Obrony Narodowej na rzecz powoda J. M. kwotę 600 zł tytułem zwrotu kosztów procesu (pkt III).

Sąd I instancji oparł swoje rozstrzygnięcie na następujących ustaleniach faktycznych oraz rozważaniach prawnych:

Pismem z dnia 12 lutego 2007 r. Przewodniczący Komisji Weryfikacyjnej przedstawił Prezydentowi Rzeczypospolitej Polskiej „Raport o działaniach żołnierzy i pracowników WSI oraz wojskowych jednostek organizacyjnych realizujących zadania w zakresie wywiadu i kontrwywiadu wojskowego przed wejściem w życie ustawy z dnia 9 lipca 2003 r. o Wojskowych Służbach Informacyjnych w zakresie określonym w art. 67 ust. 1 pkt 1-10 ustawy z dnia 9 czerwca 2006 r. Przepisy wprowadzające ustawę o Służbie Kontrwywiadu Wojskowego oraz Służbie Wywiadu Wojskowego oraz ustawę o służbie funkcjonariuszy Służby Kontrwywiadu Wojskowego oraz Służby Wywiadu Wojskowego oraz o innych działaniach wykraczających poza sprawy obronności państwa i bezpieczeństwa Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej” (dalej jako Raport) opatrzone klauzulą „ściśle tajny”. Na mocy postanowienia Prezydenta RP z dnia 16 lutego 2007 r. w Dzienniku Urzędowym(...) z dnia 16 lutego 2007 r. pod poz.(...) został opublikowany Raport sporządzony przez Przewodniczącego Komisji Weryfikacyjnej. W Raporcie tym na stronie 115 znalazło się stwierdzenie, iż: „Działanie E. O., J. M. oraz A. S. wypełnia dyspozycję art. 70a ust. 2 pkt 1 powołanej wyżej ustawy”. W odnośniku nr (...)na stronie 111 Raportu znalazło się stwierdzenie, iż: „W 1995 roku M. A.-K. wraz z J. M. i J. B. (1) założył firmę (...) spółka z o.o. Według informacji zgromadzonych przez WSI firma ta miała być założona za aprobatą generałów: H. J. i G. C.. Z informacji Zarządu (...) dla WSI wynikało, że M. A.-K. ma powiązania z irackimi służbami specjalnymi. Natomiast według ustaleń poczynionych przez płk S.- J. M. „posiadał naturalne dotarcie” do polityków (...) i niektórych urzędników kancelarii Prezydenta RP A. K.. Kontakty te współwłaściciel firmy (...) M. A.-K. starał się wykorzystywać do zapewnienia sobie bezpieczeństwa osobistego. Według (...) J. M. (w dokumentach operacyjnych nazwano go (...)) działał z inspiracji (...): (...) realizuje wobec (...) przedsięwzięcia które są kontrowersyjne. Budzą wątpliwości również z powodu celu, który ma być osiągnięty(...) zbudował sobie pozycję w sferze interesów i pełni rolę „spinacza” grup interesów o różnych rodowodach. Prowadząc działalność gospodarczą (...) nawiązał kontakty polityczne przydatne dla aktualnych decydentów (w tym zagraniczne). (...) Osoba (...) może być „kluczem” do zrozumienia określonych zjawisk gospodarczych, które występują na naszym rynku telekomunikacyjnym i zbrojeniowym. Jest osobą „operacyjnie interesującą”. Na stronie 369 Raportu wskazano, że „w 1997 r., kiedy premier J. B. (2) chciał powołać J. M. na Ministra Transportu i kiedy pojawiły się głosy, że współpracował on z SB, (...) został poproszony przez premiera o wyjaśnienia. Certyfikat niewinności wystawiał (...) M. kilkakrotnie (m.in. w 1991 r. kiedy M. stracił funkcję ministra w Kancelarii Prezydenta RP).” Na stronie 371 Raportu wskazano, że płk A. M. (1) osobiście nadzorował takie sprawy jak: przynajmniej od 1987 roku prowadził dialog operacyjny z J. M., który odpowiadał za finanse i łączność (...) z B..

Powód nie był osobą współdziałającą z żołnierzami i pracownikami WSI oraz wojskowych jednostek organizacyjnych realizującymi zadania w zakresie wywiadu i kontrwywiadu wojskowego przed wejściem w życie ustawy z dnia 9 lipca 2003 r. o Wojskowych Służbach Informacyjnych prowadzącymi działania, o których mowa w ust. 1 art. 70a ustawy z dnia 9 czerwca 2006 r. przepisy wprowadzające ustawę o Służbie Kontrwywiadu Wojskowego oraz Służbie Wywiadu Wojskowego oraz ustawę o służbie funkcjonariuszy Służby Kontrwywiadu Wojskowego oraz Służby Wywiadu Wojskowego. Próba zwerbowania powoda do współpracy ze służbami wywiadowczymi nie powiodła się, ponieważ powód J. M. odmówił A. M. (1) takiej współpracy. Powód jest współnikiem spółki z ograniczoną odpowiedzialnością działającej pod firmą (...) z siedzibą w G., zawiązanej 15 września 1995 r. wraz z M. A..

Sąd Okręgowy wskazał, że powyższy stan faktyczny ustalił na podstawie dowodów z zeznań świadków G. C., H. J. (2), A. M. (1), M. D., B. I., K. M., K. G., C. L., J. O., W. K., L. F., przesłuchania powoda w charakterze strony, którym przydał moc dowodową oraz walor wiarygodności. Dowód z Raportu potwierdził, że znalazły się w jego treści informacje dotyczące powoda, jednakże materialna moc dowodowa Raportu jako dokumentu urzędowego została w ocenie Sądu I instancji skutecznie zanegowana poprzez dowody w postaci zeznań ww. świadków i przesłuchania powoda. Świadek A. M. (2) nieprzekonująco przedstawił informacje, które miały stanowić źródła tego dokumentu obejmujące dane o powodzie, dlatego też Sąd Okręgowy odmówił przydania waloru wiarygodności zeznaniom tego świadka. Dowód z umowy spółki oraz odpis z rejestru przedsiębiorców zostały przez Sąd I instancji uznane za wiarygodne.

W pierwszym rzędzie Sąd Okręgowy odniósł się do kwestii prawidłowości reprezentacji Skarbu Państwa w niniejszym procesie, bowiem sąd z urzędu czuwa nad tym, aby Skarb Państwa był w postępowaniu sądowym reprezentowany w sposób prawidłowy. Sąd I instancji wskazał, że sporządzająca Raport Komisja Weryfikacyjna WSI, z której działalnością należy bezpośrednio wiązać naruszenie dóbr osobistych powoda, była tworem tymczasowym, powołanym na podstawie ustawy jedynie do tego celu, bez wyposażenia jej w dodatkowe kompetencje. Nie stanowiła ona zatem państwowej jednostki organizacyjnej w rozumieniu art. 67 § 2 zd. 1 k.p.c., albowiem nie miała trwałego charakteru, nie posiadała rozwiniętej struktury organizacyjnej ani własnego budżetu. Zarządzeniem nr 130 z dnia 8 listopada 2007 r. wydanym w oparciu o art. 63 ust. 8 ustawy z dnia 9 czerwca 2008 r. Przepisy wprowadzające ustawę o Służbie Kontrwywiadu Wojskowego oraz Służbie Wywiadu Wojskowego oraz ustawę o służbie funkcjonariuszy Służby Kontrwywiadu Wojskowego oraz Służby Wywiadu Wojskowego (dalej jako ustawa wprowadzająca) - Prezes Rady Ministrów ustalił zakończenie działalności Komisji Weryfikacyjnej na dzień 30 czerwca 2008 r. (Monitor Polski (...), poz. 880). W art. 64 tej ustawy przewidziano natomiast, iż wydatki związane z działalnością Komisji Weryfikacyjnej pokrywane są z części budżetu państwa pozostającego w dyspozycji Ministra Obrony Narodowej, zaś obsługę techniczną i administracyjną Komisji Weryfikacyjnej początkowo zapewniał Pełnomocnik do spraw organizacji Służby Kontrwywiadu Wojskowego (...), a następnie, od 1 października 2006 r. - Szef SKW. Szefowie Służby Kontrwywiadu Wojskowego oraz Wywiadu Wojskowego zostali zobowiązani do współdziałania z Przewodniczącym Komisji Weryfikacyjnej w zakresie sporządzania Raportu (art. 70b ustawy wprowadzającej). Powiązania funkcjonalne i kompetencyjne istniejące pomiędzy Ministrem Obrony Narodowej a Komisją Weryfikacyjną działającą przy pomocy Służby Kontrwywiadu Wojskowego oraz Służby Wywiadu Wojskowego wynikały również z innych przepisów. W myśl art. 2 pkt 6a ustawy z dnia 14 grudnia 1995 r. o urzędzie Ministra Obrony Narodowej (t. jedn. Dz. U. z 2013 r., poz. 189 ze zm.; dalej jako ustawa o urzędzie MON) do zakresu działania Ministra Obrony Narodowej należy m.in. ogólna koordynacja działań w zakresie ochrony informacji niejawnych w dziale obrony narodowej, zaś w oparciu o art. 5 ust. 1a tej ustawy jest on bezpośrednim zwierzchnikiem Służby Kontrwywiadu Wojskowego i Służby Wywiadu Wojskowego. Przed utworzeniem tych służb Minister Obrony Narodowej był natomiast bezpośrednim przełożonym Wojskowych Służb Informacyjnych, określał kierunki ich działania, powoływał i zwalniał Szefa WSI oraz jego zastępców, przyjmował roczny plan działania i sprawozdanie Szefa WSI z działalności tych Służb (uchylony art. 5 ust. 1 pkt 1 ustawy o urzędzie MON oraz art. 4, 8 i 9 ustawy z dnia 9 lipca 2003 r. o Wojskowych Służbach Informacyjnych - Dz. U. Nr 139, póź. 1326 ze zm.). Zgodnie natomiast z art. 43 ust. 2 ustawy z dnia 9 czerwca 2006 r. o Służbie Kontrwywiadu Wojskowego i Służbie Wywiadu Wojskowego, Minister Obrony Narodowej ma kompetencję do zwalniania byłych żołnierzy i pracowników WSI z obowiązku zachowania tajemnicy państwowej.

Sąd Okręgowy wskazał, że analiza powyższych przepisów prowadziła do wniosku, iż jakkolwiek strona powodowa łączyła naruszenie swych dóbr osobistych z samą publikacją Raportu o działaniach WSI, to wobec powoływania się również na nieprawdziwość informacji zamieszczonych w Raporcie na temat J. M., należało oznaczyć statio fisci w niniejszej sprawie wskazując na Ministra Obrony Narodowej. W konsekwencji, na rozprawie w dniu 14 lutego 2014 r. Sąd I instancji, działając na podstawie art. 67 § 2 k.p.c., ustalił, że dodatkowym reprezentantem pozwanego Skarbu Państwa w tym procesie jest Minister Obrony Narodowej.

Przechodząc do meritum sporu Sąd Okręgowy wskazał, że powód wysunął twierdzenie o tym, iż wskutek publikacji Raportu doszło do naruszenia jego czci, dobrego imienia oraz godności osobistej. W ocenie Sądu I instancji w pojęciu czci mieści się dobre imię oraz godność osobista, nie są to odrębne dobra osobiste, stąd roszczenia powoda należało ocenić przez pryzmat naruszenia jego dobra osobistego w postaci czci, co nie wykluczało wskazania w oświadczeniu - na podstawie art. 24 § 1 k.c. - obok czci również dobrego imienia i godności osobistej jako elementów wskazanego dobra osobistego. Przesłanką odpowiedzialności za naruszenie cudzego dobra osobistego jest bezprawność działania, przez którą rozumie się działanie (zaniechanie) sprzeczne z porządkiem prawnym i zasadami współżycia społecznego. Przepis art. 24 k.c. przewiduje domniemanie bezprawności działania naruszającego dobra osobiste, co powoduje, że na nim spoczywa ciężar wykazania, iż jego działanie było zgodne z prawem. Powód jednak winien uprzednio udowodnić fakt naruszenia jego dobra osobistego (art. 6 k.c.) - zatem obowiązkiem procesowym J. M. było wykazanie, że

wskutek zachowań funkcjonariuszy Skarbu Państwa doszło do naruszenia jego dóbr osobistych. Z kolei obowiązkiem pozwanego było wykazanie, że zachowania te nie były bezprawne.

Powód powiązał naruszenie jego czci, dobrego imienia i godności osobistej z publikacją w Raporcie informacji nieprawdziwych i krzywdzących go oraz jego bliskich, przy czym nacisk szczególnie położył na kwestię samej publikacji Raportu na podstawie postanowienia Prezydenta RP z dnia 16 lutego 2007 r. w (...)wydanym tego samego dnia i to zanim uchylona została klauzula tajności, co mogło nastąpić zdaniem powoda najwcześniej z dniem 2 marca 2007 r. Powód wywodził bowiem, że postanowienie Prezydenta RP stanowiąc akt normatywny mogło wejść w życie dopiero upływie 14 dni od jego wydania (vacatio legis).

Ustawą wprowadzającą powołana została Komisja Weryfikacyjna, której Przewodniczący, zgodnie z art. 70a ust. 1 ustawy, zobowiązany był do sporządzenia Raportu. Raport ten, stosownie do treści art. 70c ust. 3 ustawy wprowadzającej, dodanego przez art. 1 pkt 4 ustawy z dnia 14 grudnia 2006 r. (Dz. U. Nr 7 z 2007 r., poz. 49) zmieniającej ustawę wprowadzającą z dniem 1 lutego 2007 r., Prezydent RP, po zasięgnięciu opinii Marszałka Sejmu i Marszałka Senatu, podał do publicznej wiadomości w Dzienniku Urzędowym Rzeczypospolitej Polskiej (...), wydając w dniu 16 lutego 2007 r. postanowienie w sprawie podania do publicznej wiadomości Raportu o działaniach żołnierzy i pracowników WSI oraz wojskowych jednostek organizacyjnych realizujących zadania w zakresie wywiadu i kontrwywiadu wojskowego przed wejściem w życie ustawy z dnia 9 lipca 2003 r. o Wojskowych Służbach Informacyjnych wykraczających poza sprawy obronności państwa i bezpieczeństwa Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej. (...), w którym ukazał się Raport, wydany został w dniu 16 lutego 2007 r. na polecenie Prezesa Rady Ministrów - wydawcy(...)

Sąd I instancji wskazał, że ze zgromadzonych w aktach sprawy dowodów wynikało, iż umieszczenie w Raporcie informacji o osobie powoda zdecydowanie negatywnie wpłynęło na postrzeganie go przez osoby ze środowiska jego pracy i prowadzonej działalności. Utracił on dotychczasowy szacunek, zaufanie i poważanie w oczach opinii publicznej, co znalazło swój przejaw w różnych nieprzyjemnych dla powoda sytuacjach, a także dotknęło jego rodzinę. Z uwagi na charakter i tematykę Raportu, wiele osób ocenia go obecnie przez pryzmat zawartych w Raporcie informacji, które w powszechnym, powierzchownym odbiorze społecznym są uważane za prawdziwe. Wiąże się to dla powoda z napiętnowaniem, także poprzez poddanie w wątpliwość i zdeprecjonowanie jego dotychczasowych wieloletnich dokonań na polu ekonomicznym. Okoliczności te jednoznacznie świadczyły o naruszeniu jego dóbr osobistych na skutek sporządzenia i publikacji Raportu.

Skarb Państwa, który za naruszenie dóbr osobistych obywateli przez swoje organy odpowiada z mocy art. 417-417² k.c. w zw. z art. 24 k.c., powoływał się na działanie w oparciu o obowiązujące przepisy prawa, podnosząc, iż obowiązek przygotowania i publikacji Raportu wynikał z regulacji zawartej w ustawie wprowadzającej. Odnosząc się do tego argumentu Sąd Okręgowy podniósł, że podstawą umieszczenia w Raporcie informacji o powodzie był art. 70a ust. 2 ww. ustawy, który utracił moc z dniem 10 lipca 2008 r. na skutek wydania przez Trybunał Konstytucyjny wyroku z dnia 27 czerwca 2008 r., sygn. akt K 51/07, (Dz. U. Nr 122 z 2008 r., póź. 797). Przepis ten został uznany przez TK za niezgodny z art. 32 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej. W uzasadnieniu ww. wyroku Trybunał odniósł się do braku odpowiednich gwarancji proceduralnych zapewniających skuteczną ochronę zainteresowanych przed zamieszczaniem w Raporcie informacji niezgodnych z prawdą. Za odstąpieniem od zapewnienia takich gwarancji nie przemawiał ogólnospołeczny interes, przejawiający się w prawie dostępu do informacji i dokumentów publicznych, prawie do dobrej administracji oraz konieczności zapewnienia praworządnego i efektywnego działania aparatu państwowego. Należało bowiem mieć na uwadze również interesy jednostkowe, tj. autonomię informacyjną oraz prawo do ochrony dobrego imienia. Jeżeli bowiem ustawodawca postanawia, że sporządzony raport podlega publikacji bez uprzedniej anonimizacji zawartych w nim danych osobowych, to zasady sprawiedliwej procedury wymagają zapewnienia wszystkim zainteresowanym prawa do wysłuchania przed sporządzeniem raportu piętnującego ich działania, prawa dostępu do akt sprawy oraz prawa do kwestionowania w postępowaniu sądowym ustaleń zawartych w raporcie. W ocenie Trybunału brak było podstaw do stwierdzenia niezgodności ustawy z 14 grudnia 2006 r. (wprowadzającej przepis art. 70a do ustawy z dnia 9 czerwca 2006 r.) z art. 32 Konstytucji w zakresie, w jakim ustawy

ta dotyczy osób, które: 1) były pracownikami lub pełniły służbę w WSI lub wojskowych jednostek organizacyjnych realizujących zadania w zakresie wywiadu wojskowego lub kontrwywiadu wojskowego przed wejściem w życie ustawy o WSI, 2) zajmowały kierownicze stanowiska państwowe w rozumieniu art. 2 ustawy o wynagrodzeniu osób zajmujących kierownicze stanowiska państwowe. Odmienne natomiast należało traktować osoby wymienione w ust. 2 art. 70a, które (tak jak powód w niniejszej sprawie), nie zajmowały kierowniczych stanowisk, nie były zatrudnione i nie pełniły służby w WSI ani w wojskowych jednostkach organizacyjnych realizujących zadania w zakresie wywiadu wojskowego lub kontrwywiadu wojskowego przed wejściem w życie ustawy o WSI, gdyż osoby te mogły zasadnie oczekiwać na ochronę ich autonomii informacyjnej. Niezasadne jest różnicowanie takich osób w zależności od tego, czy wiedziały lub przewidywały i godziły się na to, że współuczestniczą w działaniach, o których mowa w art. 70a ust. 1 ustawy (co było warunkiem umieszczenia ich danych w Raporcie). Trybunał stwierdził przy tym, iż konsekwencją stwierdzenia niekonstytucyjności art. 70a ust. 2 ustawy wprowadzającej jest powstanie sytuacji, w której brak jest podstaw prawnych do podawania do wiadomości publicznej danych osób wymienionych w tym przepisie.

Powołując się na przywołane orzeczenie TK, Sąd I instancji stwierdził, iż sporządzenie i opublikowanie Raportu, w zakresie, w jakim doprowadziło do ujawnienia danych osobowych osób, o których mowa w art. 70a ust. 2 ustawy wprowadzającej, naruszyło zasady prawidłowej legislacji i poszanowania podstawowych praw obywatelskich. W sytuacji, w której powód udowodnił, że informacje na jego temat zamieszczone w Raporcie nie polegały na prawdzie, zaistniały podstawy do uznania, że publikacja Raportu doprowadziła do naruszenia jego czci.

Jednostką organizacyjną, z którą związane jest roszczenie powoda wywodzone z nieprawdziwości tez zawartych w Raporcie, jest Minister Obrony Narodowej. Mając na względzie uznanie pozwu przez Skarb Państwa - Ministra Obrony Narodowej, Sąd Okręgowy uwzględnił powództwo na podstawie art. 213 § 2 k.p.c., orzekając jak w pkt 1 wyroku. Zdaniem Sądu I instancji podany przez pozwanego publikator w postaci strony internetowej Ministra Obrony Narodowej był właściwym medium do złożenia oświadczenia o przeproszeniu powoda. Dodatkowo - na podstawie art. 24 § 1 k.c. - Sąd Okręgowy orzekł, że przeprosiny winny zostać zamieszczone w Dzienniku Urzędowym Ministra Obrony Narodowej, zaś oświadczenie na stronie internetowej winno być utrzymywane - zgodnie z żądaniem powoda - przez 60 miesięcy od publikacji. Sąd I instancji nie znalazł natomiast podstaw do nakazania opublikowania przeprosin w (...), ponieważ art. 10 ustawy z dnia 20 lipca 2000 r. o ogłaszaniu aktów normatywnych i niektórych innych aktów prawnych (t. jedn. Dz. U. z 2016 r., poz. 296; dalej jako u.o.a.n.) zawiera katalog aktów, które podlegają publikacji w tym organie i brak w nim oświadczeń publikowanych przez ministrów. Sąd I instancji uznał także, iż z oświadczenia, którego opublikowania domagał się powód winny zostać wyeliminowane „osoby bliskie powoda”, ponieważ mają one własne ewentualne roszczenia przeciwko pozwanemu, a powód w tym procesie nie jest ich reprezentantem.

Sąd Okręgowy stwierdził, że powództwo w zakresie, w jakim J. M. upatrywał naruszenia jego dóbr osobistych poprzez sam fakt bezprawnej publikacji Raportu, podlegało oddaleniu jako bezzasadne. Powód wywodził, że postanowienie Prezydenta RP z dnia 16 lutego 2007 r. w sprawie podania do publicznej wiadomości Raportu i jego przedwczesna (przed uchycieniem klauzuli tajności) publikacja w (...) z dnia 16 lutego 2007 r., stanowiąc działanie niezgodne z prawem, przesądzało o naruszeniu jego dóbr osobistych. W tym zakresie powód upatrywał odpowiedzialności cywilnej Prezydenta RP oraz Prezesa Rady Ministrów jako reprezentantów Skarbu Państwa. Zdaniem powoda przy publikacji Raportu Prezydent RP nie dochował najwyższej staranności oraz dopuścił do publikacji Raportu przed uchycieniem klauzuli tajności, a Prezes Rady Ministrów opublikował Raport. Odnosząc się do tej argumentacji, Sąd Okręgowy wskazał, że postanowienie Prezydenta RP z dnia 16 lutego 2007 r. w sprawie podania do publicznej wiadomości Raportu nie stanowiło aktu normatywnego, o którym mowa w ustawie o ogłaszaniu aktów normatywnych i niektórych innych aktów prawnych. Postanowienie Prezydenta RP oraz sam Raport należało uznać za akty nienormatywne, ponieważ nie zawierają przepisów powszechnie obowiązujących, lecz stanowisko danego organu w określonej kwestii. Zostały one opublikowane w (...) na podstawie art. 10 ust 4 powołanej wyżej ustawy. Art. 4 ust. 1 u.o.a.n. stanowi, że akty normatywne, zawierające przepisy powszechnie obowiązujące, ogłaszane w dziennikach urzędowych wchodzi w życie po upływie czternastu dni od dnia ich ogłoszenia, chyba że dany akt normatywny określi termin dłuższy. Oznaczało to, że z chwilą podpisania postanowienia z dnia 16 lutego 2007 r. przez Prezydenta RP nastąpiło zniesienie klauzuli tajności, w zgodzie z treścią art. 21 ust. 1 i 3 ustawy z dnia 22 stycznia 1999 r. o ochronie informacji niejawnych (t. jedn.

Dz. U. Nr 196 z 2005 r., poz. 1631 ze zm.; dalej jako u.o.i.n.), który stanowi, że klauzulę tajności przyznaje osoba, która jest upoważniona do podpisania dokumentu lub oznaczenia innego niż dokument materiału. Osoba, o której mowa w ust. 1, ponosi odpowiedzialność za przyznanie klauzuli tajności i bez jej zgody albo bez zgody jej przełożonego klauzula nie może być zmieniona lub zniesiona. Dotyczy to również osoby, która przekazała dane do dokumentu zbiorczego (ust. 3). Działając na podstawie art. 70c ust. 3 ustawy wprowadzającej Prezydent RP zarządził podanie do publicznej wiadomości w Dzienniku Urzędowym Rzeczypospolitej Polskiej (...) Raportu i wydał w tym celu postanowienie z dnia 16 lutego 2007 r. przez co doszło do zniesienia klauzuli tajności, na co wprost wskazuje treść ust. 4 art. 70a, zgodnie z którym postanowienie Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej o podaniu Raportu do publicznej wiadomości jest równoznaczne ze zniesieniem klauzuli tajności w rozumieniu art. 21 ust. 1 i 3 u.o.i.n. Nie mogło zatem być mowy o działaniu niezgodnym z prawem, dlatego też powództwo w tym zakresie podlegało oddaleniu jako niezasadne. Sąd I instancji podkreślił, że Prezydent RP podając Raport do publicznej wiadomości działał w zgodzie z prawem nie mając żadnych instrumentów prawnych do dokonania weryfikacji rzetelności i prawdziwości tez postawionych w Raporcie. Z samego zaś faktu nieopublikowania przez Prezydenta RP uzupełnienia Raportu nie sposób było wysnuć wniosku o niezgodnym z prawem jego działaniu polegającym na publikacji samego Raportu.

Zgodnie z treścią art. 21 ust. 1 pkt 1 u.o.a.n. Prezes Rady Ministrów wydaje Dziennik Ustaw i (...) przy pomocy Rządowego Centrum Legislacji (RCL), przy czym RCL może zlecić wyspecjalizowanym podmiotom niektóre czynności związane z wydawaniem tych dzienników w sposób, o którym mowa w art. 2a ust. 2. Prezes Rady Ministrów nie mógł odmówić publikacji Raportu wobec katerycznego brzmienia przywołanych przepisów. Nie można było zatem zdaniem Sądu I instancji postawić zarzutu Prezesowi Rady Ministrów działania niezgodnie z prawem, a to oznaczało, że wskutek samego aktu publikacji Raportu nie mogło dojść do naruszenia dóbr osobistych powoda.

O kosztach procesu Sąd I instancji orzekł na podstawie art. 100 zd. 2 k.p.c. w zw. z art. 108 § 1 k.p.c., uznając, że powód wygrał sprawę w przeważającej części.

Apelację od wyroku Sądu Okręgowego wniósł powód, zaskarżając go w całości. Orzeczeniu zarzucił:

1/ naruszenie prawa materialnego polegającego na błędnej wykładni:

a/ art. 24 § 1 zd. 2 k.c. w zw. z art. 417² k.c., art. 417 § 1 k.c. oraz art. 67 § 2 zd. 1 k.p.c. poprzez błędne uznanie, iż w przedmiotowej sprawie „osobami, które dopuściły się naruszenia” nie są Prezydent RP oraz Prezes Rady Ministrów, ale osobą tą jest Minister Obrony Narodowej,

b/ art. 24 § 1 zd. 2 k.c. w zw. z art. 417² k.c., art. 417 § 1 k.c. oraz art. 67 § 2 zd. 1 k.p.c. poprzez błędne uznanie, iż w przedmiotowej sprawie „oświadczenie (...) w odpowiedniej formie” to nie oświadczenie opublikowane w miejscu powstania szkody, czyli (...) oraz Internecie na „Oficjalnej stronie Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej” znajdującej się pod adresem (...) ale oświadczenie opublikowane w miejscach niezwiązanych ze szkodą ani przedmiotowo ani podmiotowo,

c/ art. 24 § 1 zd. 2 k.c. w zw. z art. 417² k.c., art. 417 § 1 k.c. oraz art. 67 § 2 zd. 1 k.p.c. poprzez błędne uznanie, iż w przedmiotowej sprawie „oświadczenie odpowiedniej treści” to oświadczenia, którym za wyrządzoną szkodę przeprasza i wyraża ubolewanie Minister Obrony Narodowej, który szkody nie wyrządził i nie miał żadnego wpływu na powstanie szkody, zamiast Prezydenta RP oraz Prezesa Rady Ministrów, których wyłączne działanie szkodę wyrządziło,

d/ art. 24 § 1 zd. 2 k.c. w zw. z Raportem poprzez błędne uznanie, iż w przedmiotowej sprawie „oświadczenie odpowiedniej treści” to oświadczenia, w treści którego przywołany jest wadliwie tytuł Raportu oraz opis wyrządzonego szkodą naruszenia dóbr osobistych powoda nie odpowiada wykazanemu, udowodnionemu oraz przyznanemu zakresowi naruszenia,

2/ naruszenie przepisów postępowania, a w szczególności:

a/ art. 67 § 2 zd. 1 k.p.c. poprzez wadliwe uznanie - wbrew zebranemu w sprawie materiałowi dowodowemu - że organem państwowej jednostki organizacyjnej, z której działalnością wiąże się dochodzone roszczenie jest Minister Obrony Narodowej, co miało istotny wpływ na wynik sprawy,

b/ art. 227 k.p.c. w zw. z art. 236 k.p.c. w zw. z art. 328 § 2 k.p.c. poprzez niewyjaśnienie wszystkich okoliczności faktycznych istotnych dla rozstrzygnięcia sprawy, a w szczególności faktu opublikowania Raportu w formie Zbioru - Raport jawny, w dniu 16 lutego 2007 r. w Internecie na stronie Prezydenta RP, co miało istotny wpływ na wynik sprawy,

c/ art. 213 § 2 k.p.c. poprzez błędne uznanie, iż uznanie przez pozwanego powództwa nie jest sprzeczne z prawem oraz nie jest sprzeczne z zasadami współżycia społecznego wobec tego wiąże sąd, co miało istotny wpływ na wynik sprawy.

Wskazując na powyższe zarzuty strona powodowa wniosła o:

- nakazanie Skarbowi Państwa reprezentowanego przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej i Prezesa Rady Ministrów złożenia publicznego oświadczenia o następującej treści:

„Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej

oraz

Prezes Rady Ministrów

przepraszają

Pana J. M. za naruszenie Jego dóbr osobistych, a w szczególności czci, dobrego imienia i godności osobistej Pana J. M. poprzez opublikowanie w Dzienniku Urzędowym Rzeczypospolitej Polskiej „(...) w numerze (...) z roku 2007 pod pozycją (...), w treści zamieszczonego tam „ Raportu o działaniach żołnierzy i pracowników WSI oraz wojskowych jednostek organizacyjnych realizujących zadania w zakresie wywiadu i kontrwywiadu wojskowego przed wejściem w życie ustawy z dnia 9 lipca 2003 r. o Wojskowych Służbach Informacyjnych, w zakresie określonym w art. 67 ust. 1 pkt 1-10 oraz o innych działaniach wykraczających poza sprawy obronności państwa i bezpieczeństwa Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej.”, nieprawdziwych i krzywdzących Go informacji a dotyczących Jego rzekomej współpracy ze służbami wywiadowczymi PRL oraz Jego rzekomej współpracy o przestępczym charakterze z żołnierzami WSI oraz Jego działalności publicznej i gospodarczej o rzekomo przestępczym charakterze.

Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej oraz Prezes Rady Ministrów wyrażają głębokie ubolewanie w związku z krzywdami, jakich doznał Pan J. M. w związku z publikacją w Raporcie wszystkich tych nieprawdziwych informacji.”,

w formie ogłoszenia w Dzienniku Urzędowym Rzeczypospolitej Polskiej „Monitor Polski” (na podstawie art. 10 ust. 5 u.o.a.n.) oraz w Internecie na oficjalnej stronie Prezydenta RP pod zakładką na stronie głównej o nazwie „Oświadczenie” oraz utrzymywanie tego oświadczenia przez okres 60 miesięcy od daty publikacji;

- zasądzenie od strony pozwanej kwoty 600 zł tytułem zwrotu kosztów procesu przed Sądem I instancji;

- zasądzenie od strony pozwanej kosztów sądowych w postępowaniu apelacyjnym według norm prawem przewidzianych.

W odpowiedzi na apelację z dnia 26 maja 2015 r. strona pozwana wniosła o oddalenie apelacji w całości oraz zasądzenie od powoda kosztów procesu w postępowaniu apelacyjnym, w tym kosztów zastępstwa procesowego na rzecz Skarbu Państwa - Prokuraturii Generalnej Skarbu Państwa według norm przepisanych.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

apelacja powoda nie zasługiwała na uwzględnienie.

Powództwo J. M. zostało w zasadzie uwzględnione przez Sąd Okręgowy, jakkolwiek nie w sposób, który byłby w pełni zgodny z żądaniem zgłoszonym przez powoda i przy zasadniczo odmiennej argumentacji niż przywoływana przez stronę powodową na uzasadnienie dochodzonego roszczenia. Powód twierdził, że naruszenia jego dóbr osobistych dokonali Prezydent RP oraz Prezes Rady Ministrów i to oni powinni dokonać czynności potrzebnej do usunięcia skutków tego naruszenia, tj. złożyć stosownej treści oraz w odpowiedniej formie oświadczenie (art. 24 § 1 k.c.). Sąd I instancji z jednej strony przyznał rację apelującemu, że doszło do naruszenia jego dóbr osobistych (czci w postaci dobrego imienia oraz godności osobistej), z drugiej jednak uznał, że jednostką organizacyjną Skarbu Państwa, z której działalnością powiązać należało dochodzone roszczenie jest Minister Obrony Narodowej, bowiem do naruszenia dóbr osobistych doszło poprzez zamieszenie w Raporcie nieprawdziwych informacji na temat J. M.. Za bezzasadne zostały natomiast uznane przez Sąd Okręgowy twierdzenia powoda upatrujące naruszenia jego dóbr osobistych w fakcie bezprawnej publikacji Raportu, za co w ocenie powoda odpowiadają Prezydent RP oraz Prezes Rady Ministrów. W świetle powyższego uznać należało, że zaskarżony wyrok Sądu I instancji również w części uwzględniającej powództwo musiał być oceniony jako obiektywnie niekorzystny dla powoda, bowiem ani nie odpowiada treści zgłoszonego żądania, ani nie daje powodowi takiej ochrony prawnej, do jakiej osiągnięcia zmierzał poprzez wytoczenie niniejszego powództwa. Powyższe prowadziło do wniosku, że strona powodowa posiada gravamen w zaskarżeniu całości wyroku Sądu Okręgowego z dnia 25 marca 2015 r.

Powyżej zarysowane okoliczności naprowadzały jednocześnie na pierwszą istotną w sprawie kwestię, która wymagała rozstrzygnięcia. Kwestia ta dotyczyła ustalenia właściwej państwowej jednostki organizacyjnej (tzw. statio fisci) reprezentującej w niniejszym procesie Skarb Państwa i rozważana była już szczegółowo przez Sąd Okręgowy, jak również stanowiła przedmiot zarzutów apelacyjnych.

Zgodnie z treścią art. 67 § 2 k.p.c. za Skarb Państwa podejmuje czynności procesowe organ państwowej jednostki organizacyjnej, z której działalnością wiąże się dochodzone roszczenie, lub organ jednostki nadrzędnej. Z powyższego wynika, że w każdej sprawie, w której stroną jest Skarb Państwa, zachodzi konieczność ustalenia właściwej stationis fisci. W orzecznictwie jednoznacznie dominuje zapatrywanie, że to sąd czuwa z urzędu nad właściwym określeniem państwowej jednostki organizacyjnej i w przypadku, gdy jest ona wadliwie oznaczona musi samodzielnie ustalić właściwą jednostkę uprawnioną do reprezentowania Skarbu Państwa w danej sprawie.

Stosownie do treści art. 33 k.c. Skarb Państwa jest osobą prawną. Konstrukcja ta umożliwia występowanie państwa w obrocie cywilnoprawnym. Pojęcia Skarbu Państwa i państwa nie są jednak tożsame, bowiem Skarb Państwa jest synonimem państwa tylko w takich stosunkach, w których państwo wykonując swoje działania społeczne i gospodarcze działa w sferze stosunków cywilnoprawnych, tj. stosunków opartych na zasadzie równorzędności podmiotów je nawiązujących - tzw. sfera dominum (sfera niewładcza), w odróżnieniu od sfery imperium opartej na działaniach władczych państwa. Jeżeli państwo działa jako władza, tj. w oparciu o regulacje konstytucyjne, ustrojowe, publicznoprawne, które nie mają charakteru norm prawa cywilnego, to nie występuje jako posiadający osobowość prawną Skarb Państwa (por. uchwała 7 sędziów Sądu Najwyższego z dnia 21 września 1993 r., III CZP 72/93, OSNCP 1994/3/49). Państwo działając w sferze imperium nie wkracza w stosunki cywilnoprawne, co nie oznacza, że działania państwa w sferze imperium nie mogą wywołać skutków o charakterze cywilnoprawnym. Z całą ostrością kwestia ta ujawnia się na gruncie odpowiedzialności odszkodowawczej za niezgodne z prawem działanie organu władzy publicznej (vide art. 77 ust. 1 Konstytucji, art. 417 k.c., art. 417¹ k.c., art. 417² k.c.). Odpowiedzialność tę ponosi Skarb Państwa, bowiem, jak już powyżej zwrócono na to uwagę, państwo nie występuje w stosunkach cywilnoprawnych.

Skarb Państwa jest szczególnego rodzaju osobą prawną prawa prywatnego. Przede wszystkim nie posiada własnych organów i działając w obrocie cywilnoprawnym posługuje się różnymi państwowymi jednostkami organizacyjnymi, które nie mają statusu organów osoby prawnej. W piśmiennictwie jednostki te definiuje się jako niemające osobowości prawnej, wyodrębnione organizacyjnie na zasadzie i w trybie określonym w przepisach dotyczących ich utworzenia i funkcjonowania, wyposażone z reguły w mienie Skarbu Państwa, działające w jego imieniu w zakresie określonym

przepisami dotyczącymi ich utworzenia. Państwowe jednostki organizacyjne mają zatem określone struktury, w których wyodrębnia się tzw. organy, np. organy administracji rządowej, co znajduje też odzwierciedlenie w treści art. 67 § 2 k.p.c., gdzie mowa jest o organie państwowej jednostki organizacyjnej i organie jednostki nadrzędnej.

Przy ustalaniu *stationes fisci* właściwej dla reprezentowania Skarbu Państwa istotne znaczenie mają przepisy umieszczone w Rozdziale 3 ustawy z dnia 8 sierpnia 1996 r. o zasadach wykonywania uprawnień przysługujących Skarbowi Państwa (t. jedn. Dz. U. z 2016 r., poz. 154; dalej jako z.w.u.) zatytułowanym Zasady reprezentowania Skarbu Państwa. Stosownie do treści art. 17 ust. 1 ww. ustawy kierownicy urzędów państwowych w rozumieniu przepisów o pracownikach urzędów państwowych, w szczególności dyrektorzy generalni urzędów, reprezentują Skarb Państwa w odniesieniu do powierzonego im mienia i w zakresie zadań ich urzędów, określonych w odrębnych przepisach. W strukturach organizacyjnych urzędów państwowych wyznacza się komórki albo stanowiska pracy do obsługi spraw związanych z reprezentowaniem Skarbu Państwa. Z kolei, według art. 17a ust. 1 z.w.u. organy administracji publicznej oraz inne podmioty uprawnione na podstawie odrębnych przepisów do reprezentowania Skarbu Państwa reprezentują Skarb Państwa zgodnie z ich właściwością i w zakresie określonym w przepisach odrębnych.

Urzędami państwowymi w rozumieniu art. 1 ust. 1 ustawy z dnia 16 września 1982 r. o pracownikach urzędów państwowych (t. jedn. Dz. U. z 2013 r., poz. 269) są m.in. Kancelaria Sejmu, Kancelaria Senatu, Kancelaria Prezydenta RP. Do pojęcia urzędu odwołuje się także art. 2 ust. 1 ustawy z dnia 21 listopada 2008 r. o służbie cywilnej (Dz. U. Nr 227, poz. 1505 ze zm.), w którym mowa jest m.in. o Kancelarii Prezesa Rady Ministrów oraz urzędach ministrów i przewodniczących komitetów wchodzących w skład Rady Ministrów i urzędach centralnych organów administracji rządowej. Organy administracji publicznej obejmują z kolei organy administracji rządowej i samorządowej, przy czym z punktu widzenia art. 67 § 2 k.p.c. kryteria państwowej jednostki organizacyjnej spełniają przede wszystkim organizacje tworzące administrację rządową. W administracji rządowej wyodrębnia się terenowe organy administracji rządowej, np. wojewodów (art. 152 Konstytucji), oraz centralne organy administracji rządowej, np. ministrowie kierujący określonymi działami administracji rządowej (art. 149 ust. 1 Konstytucji). Administracją rządową kieruje Rada Ministrów (art. 146 ust. 3 Konstytucji), która składa się z Prezesa Rady Ministrów i ministrów (art. 147 ust. 1 Konstytucji) oraz - ewentualnie - przewodniczących określonych w ustawach komitetów (art. 147 ust. 4 Konstytucji).

Prezydent RP - wraz z Radą Ministrów - sprawuje władzę wykonawczą (art. 10 ust. 2 Konstytucji), działa zatem w obszarze prawa publicznego, nie zaś prywatnego. Jego kompetencje wynikają przede wszystkim z Konstytucji, ich źródłem może być również ustawa (art. 144 ust. 1 Konstytucji). Prezydent RP jest najwyższym przedstawicielem Rzeczypospolitej Polskiej (głową państwa) oraz konstytucyjnym organem władzy wykonawczej i tej regulacji publicznoprawnej nie można pominąć przy ustalaniu państwowej jednostki organizacyjnej, o której mowa jest w art. 67 § 2 k.p.c. Jak na to powyżej wskazywano konstrukcja *statio fisci* zakłada pewien stopień zorganizowania działalności tej jednostki, który polegałby również na wyposażeniu jej w określone składniki mienia państwowego (art. 44⁽¹⁾ § 1 k.c.) wraz z przyznaniem pewnych uprawnień właścicielskich w stosunku do wyodrębnionej części mienia Skarbu Państwa (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 4 sierpnia 2006 r., III CSK 138/05, OSNC 2007/4/63). Państwowymi jednostkami organizacyjnymi są natomiast urzędy państwowe w rozumieniu ustawy z dnia 16 września 1982 r. o pracownikach urzędów państwowych, np. Kancelaria Prezydenta RP. Kancelaria ta jest organem pomocniczym Prezydenta RP, a na jej czele stoi Szef Kancelarii Prezydenta RP, powoływany i odwoływany przez Prezydenta RP (art. 143 Konstytucji). Zauważyć należy, że analogiczna relacja zachodzi pomiędzy Sejmem jako organem władzy ustawodawczej a Kancelarią Sejmu, która ma właśnie charakter *statio fisci* (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 26 kwietnia 2006 r., II CZ 23/06, LEX nr 198519 oraz ww. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 4 sierpnia 2006 r.). Analogiczną argumentację należało odnieść do Prezesa Rady Ministrów, który reprezentuje Rząd i kieruje jego pracami. Rada Ministrów z uwagi na brak zorganizowanej struktury nie może być uznana za państwową jednostkę organizacyjną, a Prezes Rady Ministrów za organ państwowej jednostki organizacyjnej w rozumieniu art. 67 § 2 k.p.c. *Statio fisci* jest Kancelaria Prezesa Rady Ministrów, którą kieruje Szef Kancelarii Prezesa Rady Ministrów, powoływany i odwoływany przez Prezesa Rady Ministrów (art. 27 ustawy z dnia 8 sierpnia 1996 r. o Radzie Ministrów - t. jedn. Dz. U. z 2012 r., poz. 392 ze zm.).

Powyżej wyjaśniono, że cywilnoprawną odpowiedzialnością odszkodowawczą za niezgodne z prawem działanie organu władzy publicznej ponosi Skarb Państwa, nie zaś państwo (precyzyjniej organy władzy publicznej realizujące swoje uprawnienia władcze), bowiem ono jako takie nie występuje w stosunkach cywilnoprawnych. Konstrukcja taka wymusza poszukiwanie materialnoprawnych podstaw reprezentacji Skarbu Państwa, bowiem co do zasady art. 67 § 2 k.p.c. odwołuje się do kryterium materialnoprawnego wyboru państwowej jednostki organizacyjnej reprezentującej w postępowaniu sądowym Skarb Państwa.

Powyższe rozważania prowadziły do wniosku, że wskazanie Prezydenta RP oraz Prezesa Rady Ministrów jako *stationes fisci* Skarbu Państwa nie było prawidłowe. W tych okolicznościach, Sąd Apelacyjny działając z urzędu, na podstawie art. 67 § 2 k.p.c., na rozprawie apelacyjnej w dniu 13 maja 2016 r. ustalił jako organy jednostek organizacyjnych Skarbu Państwa - Szefa Kancelarii Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej, zamiast Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej, i Szefa Kancelarii Prezesa Rady Ministrów, zamiast Prezesa Rady Ministrów.

Zarzut naruszenia przez Sąd I instancji art. 67 § 2 k.p.c. był zatem w części zasadny, jakkolwiek do naruszenia tego doszło nie w sposób wskazany przez apelującego, ale poprzez częściowo niewłaściwe określenie *stationes fisci* Skarbu Państwa. Błędne natomiast było stanowisko powoda, iż Sąd Okręgowy naruszył ww. przepis przyjmując, że „osobami, które dopuściły się naruszenia” nie są Prezydent RP oraz Prezes Rady Ministrów, ale Minister Obrony Narodowej.

Sąd Apelacyjny podziela stanowisko Sądu Okręgowego, że organem państwowej jednostki organizacyjnej, z której działalnością wiązało się dochodzone przez powoda roszczenie był Minister Obrony Narodowej. Jak wynika z treści żądania dochodzonego w niniejszej sprawie J. M. upatrywał naruszenia swoich dóbr osobistych w postaci czci w fakcie opublikowania w Raporcie, o którym mowa w art. 70a ust. 1 ustawy wprowadzającej, nieprawdziwych i krzywdzących go informacji. Wskazuje na to wprost treść oświadczenia, złożenia którego domaga się od strony pozwanej w przedmiotowej sprawie. Powód wskazywał co prawda, że sama publikacja Raportu była bezprawna, jednak sformułowane przez niego żądanie nie odnosi się do opublikowania Raportu, ale umieszczenia w nim nieprawdziwych i krzywdzących informacji naruszających dobra osobiste powoda.

Zgodnie z treścią art. 70a ust. 1 ustawy wprowadzającej Raport sporządził Przewodniczący Komisji Weryfikacyjnej. Należało podzielić ocenę Sądu I instancji, że Komisja Weryfikacyjna jako twór tymczasowy, nieposiadający zorganizowanej struktury, nie mogła zostać uznana za państwową jednostkę organizacyjną w rozumieniu art. 67 § 2 k.p.c., a jej Przewodniczący za organ takiej jednostki. Z art. 19 ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 4 września 1997 r. o działach administracji rządowej (t. jedn. Dz. U. z 2016 r., poz. 543 ze zm.) wynika, że podlegający Ministrowi Obrony Narodowej dział obrona narodowa obejmuje, w czasie pokoju, sprawy obrony Państwa oraz Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej. Całościowe spojrzenie na kwestie uregulowane w Rozdziale 3 ustawy wprowadzającej wskazuje, że dotyczyły one szeroko rozumianej obronności państwa, tj. likwidacji Wojskowych Służb Informacyjnych oraz zorganizowania Służby Kontrwywiadu Wojskowego oraz Służby Wywiadu Wojskowego. Zaangażowanie w ten proces Ministra Obrony Narodowej było zatem naturalne i znalazło potwierdzenie w szeregu przepisach ww. ustawy, np. art. 58 ust. 1 pkt 2, art. 59 ust. 2, art. 60 ust. 13, art. 61 ust. 5, art. 62 ust. 1. Elementem tych przekształceń było składanie oświadczeń określonych w art. 67 ust. 1 ww. ustawy przez osoby składające wnioski, o których mowa w art. 65 ust. 1 i art. 66 ustawy wprowadzającej, a następnie sporządzenie przez Przewodniczącego Komisji Weryfikacyjnej Raportu. Zauważyć należy, że Raport miał dotyczyć działań żołnierzy i pracowników WSI oraz wojskowych jednostek organizacyjnych realizujących zadania w zakresie wywiadu i kontrwywiadu wojskowego, a zatem niewątpliwie spraw odnoszących się do obronności państwa. To przesądzało, że w sytuacji, gdy Przewodniczący Komisji Weryfikacyjnej nie mógł zostać uznany za organ *statio fisci* w rozumieniu art. 67 § 2 k.p.c., to Minister Obrony Narodowej był organem uprawnionym do reprezentowania Skarbu Państwa. W tej sytuacji okoliczność, że stosownie do art. 64 ust. 4 ustawy wprowadzającej, wydatki związane z działalnością Komisji Weryfikacyjnej pokrywane były z części budżetu państwa pozostającego w dyspozycji Ministra Obrony Narodowej, miała jedynie uzupełniające znaczenie, jakkolwiek w sposób wyraźny utwierdzała w przekonaniu, że działalność Komisji Weryfikacyjnej odnosiła się do tej sfery działalności państwa, która dotyczy obronności. Nie można było zatem zgodzić się z apelującym, że art. 64 ust. 4 ustawy wprowadzającej wskazywał jedynie na wykonywanie przez Ministra względem Komisji Weryfikacyjnej funkcji

księgowego. Zauważyć należy, że art. 64 ust. 4 odwołuje się do szerokiej formuły pokrywania wydatków związanych z działalnością Komisji Weryfikacyjnej. Nadto, kwestie dotyczące wywiadu i kontrwywiadu wojskowego nie wiążą się ani z działalnością Prezydenta RP, ani - bezpośrednio - Prezesa Rady Ministrów, brak było zatem podstaw - niezależnie od tego, że co do zasady nie mogli oni zostać uznani za statio fisci Skarbu Państwa - do przyjęcia, że to z ich działalnością łączyło się dochodzone przez powoda roszczenie. Nie zmieniały powyższej oceny pewne przyznane w przepisach ustawy wprowadzającej Prezydentowi RP oraz Prezesowi Rady Ministrów konkretne uprawnienia, bowiem nie wskazywały one na to, aby sporządzenie Raportu przez Przewodniczącego Komisji Weryfikacyjnej mogło zostać uznane za wpływające na określenie zakresu działania tych organów władzy wykonawczej.

Odnosząc się z kolei do tych twierdzeń powoda, które upatrywały naruszenia jego dóbr osobistych w samym fakcie bezprawnej - w ocenie apelującego - publikacji Raportu, to zgodzić się należało z Sądem I instancji, iż były one całkowicie bezzasadne. W pierwszym jednak rzędzie zauważyć należało (zwracano już na to uwagę powyżej), iż twierdzenia te nie przekładały się w żaden sposób na żądania dochodzone przez powoda w niniejszej sprawie, tj. strona powodowa nie wносиła o zobowiązanie pozwanego do złożenia oświadczenia, którego treścią jest przeproszenie za naruszenie dóbr osobistych poprzez samo opublikowanie Raportu, ale poprzez opublikowanie Raportu zawierającego nieprawdziwe i krzywdzące informacje dotyczące rzekomej współpracy ze służbami wywiadowczymi PRL oraz rzekomej współpracy o przestępczym charakterze z żołnierzami WSI oraz działalności publicznej i gospodarczej o rzekomo przestępczym charakterze. To te informacje skutkowały naruszeniem czci J. M., niezależnie od tego, czy trafne jest stanowisko powoda co do tego, czy do podania Raportu do publicznej wiadomości doszło zanim zniesiona została z niego klauzula tajności, czy też już po jej zniesieniu. Jak trafnie wskazał Sąd Okręgowy obowiązkiem strony występującej o ochronę dóbr osobistych jest wykazanie, że doszło do naruszenia jej dóbr osobistych, ewentualnie, że dobro osobiste zostało zagrożone cudzym działaniem. W niniejszej sprawie powód nie wykazał jednak, aby doszło do naruszenia jego dóbr osobistych poprzez samo opublikowanie - jak wynika z argumentacji strony powodowej przedwcześnie - Raportu, nawet jeżeli było to przejawem niezgodnego z prawem działania organu władzy publicznej.

Niezależnie od powyższego Sąd Apelacyjny podziela w pełni argumentację Sądu I instancji co do braku podstaw do przyjęcia, że Prezydent RP naruszył obowiązujące przepisy przy podawaniu Raportu do publicznej wiadomości. Art. 4 ust. 1 u.o.a.n. stanowi, że akty normatywne, zawierające przepisy powszechnie obowiązujące, ogłaszane w dziennikach urzędowych wchodzi w życie po upływie 14 dni od dnia ich ogłoszenia, chyba że dany akt normatywny określi dłuższy termin. Regulacja ta nie mogła znaleźć zastosowania do postanowienia Prezydenta RP z dnia 16 lutego 2007 r. w sprawie podania do publicznej wiadomości Raportu, bowiem nie był to akt normatywny zawierający przepisy powszechnie obowiązujące, ale inny akt prawny, o którym mowa jest w art. 10 ust. 4 u.o.a.n. zawierający decyzję uprawnionego organu o opublikowaniu określonego dokumentu. W dacie wydania postanowienia, o którym mowa jest w art. 70c ust. 3 i 4 ustawy wprowadzającej, doszło zatem do zniesienia klauzuli tajności, a tym samym podanie go do publicznej wiadomości już w tej dacie nie naruszało obowiązującego prawa.

Powyższe oznaczało, że brak też było jakichkolwiek podstaw do kwestionowania decyzji Prezesa Rady Ministrów o opublikowaniu przedmiotowego Raportu w Dzienniku Urzędowym (...) z dnia 16 lutego 2007 r. Obowiązek taki spoczywał na Prezesie Rady Ministrów na podstawie art. 21 ust. 1 pkt 1 u.o.a.n. w zw. z art. 70c ust. 3 ustawy wprowadzającej.

Wątpliwości co do zgodności postanowienia Prezydenta RP z dnia 16 lutego 2007 r. z ustawą - konkretnie art. 70c ust. 3 w zw. z art. 70a ust. 1 ustawy wprowadzającej, nie uzasadniała także rozbieżność wynikająca z tego, że treść ww. postanowienia nie w pełni odpowiadała tytułowi Raportu wskazanemu w art. 70a ust. 1 ustawy wprowadzającej. Z treści ww. postanowienia w sposób jednoznaczny wynika, że dotyczyło ono Raportu, o którym mowa jest w art. 70a ust. 1 ustawy wprowadzającej.

Za całkowicie błędne uznać należało powoływanie się przez powoda na art. 417² k.c. jako podstawę prawną dochodzonego w niniejszej sprawie roszczenia. Przede wszystkim strona powodowa domagała się wyłącznie dopełnienia przez stronę pozwaną czynności potrzebnych do usunięcia skutków dokonanego naruszenia dóbr osobistych, tj. złożenia oświadczenia o określonej w pozwie treści i formie. Jest to roszczenie o charakterze

niemajątkowym służące ochronie już naruszonych dóbr osobistych, znajdujące swoją podstawę prawną w art. 24 § 1 zd. 2 k.c. Rozwiązanie to oparte jest na modelu ochrony przed naruszeniami praw o charakterze bezwzględny. Z kolei art. 417² k.c. dotyczy odpowiedzialności odszkodowawczej Skarbu Państwa z tytułu zgodnego z prawem wykonywania władzy publicznej (w przypadku wyrządzenia szkody na osobie) na zasadzie słuszości, a powód w sprawie niniejszej żadnych roszczeń o charakterze odszkodowawczym nie zgłosił, chociaż oczywiście co do zasady roszczenia takie służą w przypadku naruszenia dóbr osobistych (art. 24 § 1 zd. 3 k.c. w przypadku szkody niemajątkowej, art. 24 § 2 k.c. w przypadku szkody majątkowej). Zatem w niniejszej sprawie, z uwagi na rodzaj roszczenia dochodzonego przez powoda, które nie ma charakteru odszkodowawczego, art. 417² k.c. nie mógł w ogóle znaleźć zastosowania.

Nie zasługiwały także na uwzględnienie zarzuty apelującego odnoszące się do treści i formy oświadczenia, którego złożenie nakazał stronie pozwanej Sąd Okręgowy. Z przyczyn powyżej już szczegółowo wyjaśnionych oświadczenie nie mogło pochodzić ani od Prezydenta RP, ani od Prezesa Rady Ministrów. Trafnie natomiast uznał Sąd I instancji, że to Minister Obrony Narodowej powinien złożyć przedmiotowe oświadczenie, a w konsekwencji zasadne było nakazanie pozwanemu opublikowania oświadczenia w Dzienniku Urzędowym Ministra Obrony Narodowej oraz na stronie internetowej Ministerstwa Obrony Narodowej i utrzymywanie go na tej stronie przez czas określony w żądaniu strony powodowej, tj. 60 miesięcy. Sąd Apelacyjny podziela stanowisko Sądu Okręgowego, iż art. 10 u.o.a.n. stał na przeszkodzie uwzględnieniu żądania powoda w części dotyczącej opublikowania oświadczenia w Dzienniku Urzędowym (...). Ustawa precyzuje zakres aktów, które podlegają publikacji w ww. organie i katalog ten nie obejmuje oświadczeń pochodzących od ministrów. W tej sytuacji oświadczenie należało opublikować w miejscach (pozostając w granicach żądania powoda), które z uwagi na zakres tematyki Raportu mogły zostać uznane za takie, które zapewniają dotarcie do osób, które mogły zetknąć się z ww. dokumentem. Sposób wskazany przez Sąd Okręgowy takim wymogom odpowiada, w szczególności zamieszczenie oświadczenia na stronie internetowej Ministerstwa Obrony Narodowej na okres 60 miesięcy daje realną szansę na zapoznanie się z przeprosinami przez osoby, które wcześniej miały okazję zapoznać się Raportem. Jednocześnie treść oświadczenia nie pozostawia żadnych wątpliwości o jakim Raporcie jest w nim mowa i tym samym nie ma wątpliwości w jakim dokumencie zawarte zostały informacje naruszające dobra osobiste J. M..

W świetle powyższego nie można było uznać za trafne zarzutów apelacji dotyczących naruszenia prawa materialnego, tj. naruszenia art. 24 § 1 k.c. w zw. z art. 417² k.c., art. 417 § 1 k.c. oraz art. 67 § 2 k.p.c., sprecyzowanych w punktach 1.1.1, 1.1.2, 1.1.3 oraz 1.1.4.

Wobec przedstawionych rozważań co do statio fisci reprezentującego w niniejszej sprawie Skarb Państwa nie można było również zgodzić się z zarzutem apelacji dotyczącym naruszenia art. 213 § 2 k.p.c., bowiem nie można było dopatrzeć się sprzeczności z prawem i zasadami współzycia społecznego w uznaniu powództwa przez Skarb Państwa - Ministra Obrony Narodowej.

Zauważyć także należało, że na rozprawie apelacyjnej w dniu 13 maja 2016 r. powód cofnął zawarty w apelacji (punkt 3.1) wniosek o przedstawienie Trybunałowi Konstytucyjnemu pytania prawnego, a Sąd Apelacyjny nie widział potrzeby zwracania się z takim pytaniem z urzędu, uznając, że nie zachodzi potrzeba wydawania przez TK rozstrzygnięcia w trybie art. 188 pkt 3 Konstytucji.

Ponieważ strona pozwana nie zaskarżyła wyroku Sądu Okręgowego, zgodnie z regułą wynikającą z art. 384 k.p.c. Sąd Apelacyjny nie był uprawniony do uchylecia lub zmiany wyroku na niekorzyść powoda. W tej sytuacji nie stanowiła przedmiotu rozważań kwestia naruszenia przez stronę pozwaną dóbr osobistych powoda w postaci czci i jej odpowiedzialności z tego tytułu.

Mając powyższe na względzie, opierając się na w zasadzie niespornych w postępowaniu odwoławczym ustaleniach faktycznych poczynionych przez Sąd I instancji, Sąd Apelacyjny na podstawie art. 385 k.p.c. oddalił apelację.

O kosztach postępowania apelacyjnego, kierując się zasadą odpowiedzialności za wynik sprawy, Sąd II instancji orzekł na podstawie art. 98 § 1 i 3, art. 99, art. 108 § 1 k.p.c. oraz na podstawie art. 11 ust. 3 ustawy z dnia 8 lipca 2005 r. o

Prokuratorii Generalnej Skarbu Państwa w zw. z § 2 ust. 1 i 2, § 11 ust. 1 pkt 2 w zw. z § 13 ust. 1 pkt 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu (t. jedn. Dz. U. z 2013 r., poz. 461 ze zm.).